

VEJLE-AMTS-AARBØGER
UDGIVNE AF
VEJLE-AMTS-HISTORISKE-SAMFUND

Behag at læse Omslagets Indvendige Sider!

LEHMANN & STAGE - KØBENHAVN

sen. Gaarden bar Navnet »Bundgaard«. Niels H. Bundgaard havde den største Del af Gaarden, og den maa jo være udflyttet syd for Byen før 1773. Den ejes endnu af en »Bundgaard«. Peter Hansens Gaard er forsvunden.

Nr. 54 var en mindre Gaard, som Gert Andersen 1780 havde i Eje, den menes at have ligget, hvor der paa Kortet staar 59. Dens Jorder er lagt under Møllen.

Nr. 59 var 1688 et Bol paa 1 Skp. Hartkorn. 1780 findes det ikke.

Nr. 55 er Erritsø Annexgaard, der ligger, hvor den laa 1773. 1780 havde Rasmus Jensen den i Fæste. Hans Efterkommere bor nu paa Erritsøgaard, hvorimod Efterkommere af Hans Nielsen Lassen paa Nr. 34 nu ejer Annexgaarden.

J. J. Ravn.

Lidt mere fra Egtved Sogn.

I »Vejle Amts Aarbøger« 1916 II har Hr. P. Eliassen skrevet en højst læseværdig Afhandling om Egtved Sogn. Jeg har tænkt mig, at det efterfølgende, for en stor Del ældre Folks Fortællinger, paa flere Steder kunde udfylde denne Skildring.

Det var en gammel Tale, at Egtved Kirke vilde falde sammen en Gang, naar den var fuld af Mennesker (under en Gudstjeneste); dette skete dog heldigvis ikke, men Kirken var meget brøstfældig, da den i Aaret 1863 blev ombygget, og nu er der ikke stort mere tilbage af den gamle Kirke end et Stykke af den nordre Mur; i dette sidder to smaa, rundbuede, tilmurede Vinduer, der kunde tyde paa, at Kirken, der nu er i Spidsbuestil, tidligere har været i Rundbuestil; den tilmurede nordlige Indgangsdør ses ligeledes meget tydeligt. Taarnet var firkantet og havde Sattel-

tag; Kirkeklokken var ophængt saaledes, at naar den sattes i Bevægelse, svingede den ud af det østlige Lydhul. Gamle Folk fortæller, at naar Klokken i Førstningen ringede fra det nye Taarn, saa de uvilkaarligt efter den, men nu kunde den ikke ses mere. Indgangsportalen stammer fra den gamle Kirke; den sad i Vaabehuset paa den sydlige Side af Skibet. Vaabehuset gjorde tillige Tjeneste som Sprøjtehus. I Kirkens Kør fandtes tre smaa Stolestader ved hver Side, og desuden havde Præsten og Degnen hver sin lukkede Stol ved Enderne af Alteret; her stod Degnen og sang under Gudstjenesten. Opgangen til Alteret var midt for dette, og naar Folk ofrede ved Barsedaa og Bryllup, skete det paa den ene Ende af Alteret til Præsten og paa den anden til Degnen. Altertavlen, der stammer fra den katholske Tid, bestaar af et Midterparti med to Sidefløje med bibelske Malerier paa Bagsiden; paa de almindelige Søndage var disse Fløje lukkede sammen, saa Malerierne kom frem, og det Parti, som vi nu altid ser, vistes den Gang kun paa de store Højtidsdage. De gamle Kirkestole var forsynede med Nummer, og hver Familie havde sin bestemte Plads; de blev erstattede med andre for en Del Aar siden, men en gammel Mand, nær de firs, sidder endnu om Søndagen i den Stol, der staar paa den gamles Plads, hvor han som Dreng sad sammen med sin Fader. De gamle Stole var meget ubekvemme; de bestod, foruden af Endestykket, af et Siddebrædt og et smalt Ryglæn (Hældræ), der sad omtrent i Højde med Folks Skuldre. Paa Gulvet laa et Brædt til at sætte Fødderne paa, men der var næsten altid fodkoldt i Kirken, især da før der blev anskaffet Varmeapparat; enkelte Kirkegængere havde en lille Fodpose, andre havde Halmsko til at trække uden paa Støvlerne.

Folk var tarvelige i deres Klædedragt, ogsaa naar de gik i Kirke; for ca. 40 Aar siden gik endnu mange med Træsko og en Del af Kvinderne med Bomuldsforklæder.

Som omtalt i Hr. Eliassens Afhandling var Kroen i den vestligste Gaard i Byen; her var tillige Brændevinsbrænderi i en Fløj, som gik ned i Haven. Den gamle Gæstestald brændte tilligemed Gaarden i Begyndelsen af Firserne. Den ny Kro blev udskildt fra Gaarden i Halvtredserne og bygget i en Sandgrav paa den modsatte Side af Vejen. Her havde Folk tidligere hentet Sand til nødvendigt Brug; nu blev dette jo aflagt, og Beboerne hentede saa deres Sand i en Bakke lidt ovenfor, dér hvor nu Forsamlingshuset ligger. Denne Bakke har man i tidligere Tid kaldt »Savlabakken«¹⁾. Navnet, som jeg har fundet i Præstegaardens »liber daticus«, er gaaet af Brug for mange Aar siden, og Bakken er udgravet. I det hele gælder det om alle disse gamle Navne, der vil blive nævnt i det følgende, at man skal være temmelig godt kendt for at kunne stedfæste dem nu efter saa mange Aars Forløb; de paagældende Steder og deres Omgivelser har forlængst skiftet Udseende. Bakken lige øst for Savlabakken var tidligere fuldstændig nøgen; den blev taget ind til Præstegaardshaven og beplantet af Pastor Tilemann (Sognepræst i Egtved 1864—1875).

I den østlige Bydel har forhen ligget de saakaldte Hvidegaarde. En gammel Mand, der er født i den ene af dem, fortæller, at medens de laa i Byen, hed den ene af dem Hvidessaard, men om Navnet var opstaaet af et Personnavn (Hvids-gaard) var han ikke klar over, men det er ikke usandsynligt. Beboerne i de to Gaarde var beslægtede; Gaardene i denne Bydel

¹⁾ Dette Navn forekommer flere Steder, bl. a. i Kolding.

ejes endnu af Efterkommerne af de Mænd, der er nævnt i P. Eliassens Afhandling. Vejen, der fra denne Del af Byen gaar nordpaa, den saakaldte »Nørreforte« eller »Thyboforte«, er den gamle Drivvej fra Byen til Udmarkerne; her paa Gadejorden har Byhyrden samlet Kvæget fra Gaardene og drevet det ad denne Vej til Græsningen. Ved Thyboforte har der ligget en Gaard, »Thybogaarden«. Folk fortæller, at den i sin Tid blev købt af en af Præsterne Storm til Aftægtsgaard, men han solgte den senere til sin Avlskarl. Hr. P. Eliassen fortæller, at Pastor Ancher Storm i 1773 købte sin Nabogaard mod Øst; de to Beretninger gaar temmelig sikkert ud paa ét; Præsten har beholdt Toften, som endnu hører til Præstegaarden, og saa solgt Udmarken til sin Karl. Gaarden er nu udstykket i fire Parceller, et Stykke af Toften var omkring ved Midten af forrige Aarhundrede indhegnet med et højt Gærde; her gik Præstegaardens Heste løse om Sommeren¹⁾. Lige syd for Branddammen ved Præstegaarden, paa den modsatte Side af Vejlevejen, var en stor Mergelgrav, hvorfra der er kørt mange hundrede Læs Mergel ud paa Bymarkerne. Skrænten ned til Mergelgraven kaldte man »æ Spring«. En Toft ved Siden af kaldte man »Svarretoft«. En lille Bakke omtrent midt i Byen kaldte man »æ Swaaenbank«; den kaldtes saaledes efter »æ gammel Swaaen«, som boede der i et lille Hus i nogle Aar til sin Død i Aaret 1862. Han hed egentlig Søren Christensen og havde tidligere ejet Svanbjerggaard; han kunde saadan »lidt af hvert«, som man siger; sit største Ry opnaaede han dog som Jæger, men han bestilte nok heller ikke stort andet.

¹⁾ Det brugtes tidligere, naar Hestene om Aftenen var komne af Tøjet, da at slaa dem løse; de søgte saa ned i Dalene under Skoven. Om Morgen maatte saa Karlene ud med en Visk Havre for at fange dem igen, men det kunde ofte tage det meste af Formiddagen.

Folk troede ligefrem, at hvad han skød paa, skulde falde. En Gang forfulgte han en Hjort fra Egtved Skov helt ned i Viborg-Eggen; her fik han den vendt om, og hjem igen til Egtved, hvor han saa skød den; det kunde han sagtens have gjort før, men saa kunde han jo ikke faa den hjem igen saa billigt som naar den selv løb. Han forsøgte sig ogsaa i Flyvekunsten, som jo den Gang stod paa et temmelig uudviklet Stadium; der fortælles, at han en Gang bandt et Par store Vinger paa Ryggen, kravlede op paa Huset og lod saa staa til, men Forsøget faldt desværre ynkeligt ud — han endte paa Møddingen; det havde unægtelig været bedre, om han var fløjet fra Møddingen op paa Huset. Hans mange Haandværk blev imidlertid hans Ruin, han døde i Armod. En af hans Døtre, »Swaaen-Stinn«, arvede hans Natur; hun har gennemvandret store Dele af Jylland med et Bundt Pøsepinde; Føden tiggede hun og overnattede i Lader eller under aaben Himmel.

Noget, man ikke kan blive fri for at lægge Mærke til, er de mange Øgenavne, Folk har haft i ældre Tider; der siges, at der var ikke noget ved et Menneske, hvis det ikke havde et Øgenavn, men det skal vel ikke forstaas helt bogstaveligt, og de fleste kom vist temmelig uskyldigt til disse Navne. Herpaa kan der fortælles et, vistnok typisk, Eksempel. En Gaard paa Grænsen af Egtved Sogn ejedes af en Mand, der hed Rasmus Paaske; han solgte Gaarden til en Præsteson, som man saa kaldte »æ Posk-Præst«. Pastor Kau har tidligere i »Vejle Amts Aarbøger«, i sin Skildring af Maren Bjørn, fortalt, hvorledes hendes Mænd fik Navnet: »Taalle-Pejer«; akkurat det samme Navn har vi haft her i Sognet, og Manden havde faaet det paa samme Maade. Det var især i Kvarteret nede omkring

Karpenhøl, hvor der foruden Fattighuset laa en tre à fire gamle Rønner, deriblandt den saakaldte »Stærkass«, at denne, Byens Pariabefolkning, boede, og her holdt Byens Ungdom om Aftenen et syndigt Halløj. Hver Søndag Morgen var en af Sogneforstanderne nede ved Fattighuset for at tælle Tørv ud til Fattiglemmerne til den kommende Uge; saa hændte det ofte, fortælles der, at der blev gjort Forsøg paa at bestikke vedkommende til at levere flere ud, end han egentlig maatte; Maalet har maaske ogsaa nok været lidt knapt. Naar Udleveringen var endt, blev der laaset for Huset til næste Søndag, hvor saa den samme Scene gentog sig med Skænderi og Vrøvl. Nogle af Fattiglemmerne »gik paa Mading« i Sognet, som det kaldtes, men det var vistnok kun de mandlige.

Tiggeriet dreves i stor Maalestok her i Sognet og langt uden for dettes Grænser. Der fortælles fra Jelling, at naar der kom Tiggere, og Folk spurgte dem: »Hvor æ I fraa?«, saa lød Svaret næsten altid i en ynkelig Tone: »Vi æ fra Ejde«. Det var dog mest op imod Højtiderne og naar der havde været Gilde i en Gaard, at man fik slige Besøg; naar der var Bryllup, stod der altid en Flok ved Kirkegaardslaagen og ventede en Skilling af Brudeparret og Følget, saa man kan jo sige, at den Gang maatte Folk ofre baade inde i og udenfor Kirken.

I Karpenhøl, eller i det mindste i Bækken, holdt Konerne tidligere deres Stovvask, og i Kæret her laa Byens Børn de lange Sommerdage og passede Gæsene. Engene mod Øst kaldes endnu Ørvig. Engen vest for kaldte man »æ Trindhav«, men dette Navn bruges ikke mere.

Der kom en ny Tid, og med den nye Mennesker til Egtved. Mange af dem kender ikke en Gang

Navnet: Karpenhøl; siden Bækken blev reguleret og den gamle Gravhøj jævnet ud, er Karpenhøl ogsaa nærmest kun et Vandhul. De gamle Huse er forsvundne, og deres Beboere er flyttede ned paa Kirkegaarden, men morsomt er det at høre paa, naar gamle Folk en Gang imellem fortæller om dem og deres Bedrifter¹⁾. Et Navn, der ligeledes er gaaet af Brug, er »Bygsdal«; saaledes kaldtes en Lavning, hvorigennem Koldingvejen gik, lidt Syd for Karpenhøl (omtrent dér, hvor nu Vejen gaar om til »Skovvang«). Vejen er for mange Aar siden flyttet op paa Skraaning, og den gamle Vej er nu Eng; her var et slemt Sted at komme over om Vinteren, især naar der var Højvande i Bækken og man havde stort Læs. Sognets Beboere kørte mest til Kolding; her solgte de deres Korn, og Kroen fik sine Varer hjem herfra.

En Bys eller Egn's Udvikling kendes bl. a. ogsaa paa Postvæsenets Udvikling. Dette var her i Sognet, som saa mange andre Steder, ret primitivt: en gammel Kone, Maren Rødt næs, gik til Kolding hver Tirsdag og Fredag og hentede Hvedebrød til videre Forhandling; hun tog saa Breve og Aviser med til Egtved Kro, og Folk hentede det selv dér. Den første Avis, der holdtes i Byen (i hvert Fald udenfor Præstegaarden), var et lille Vejleblad. Nu gaar der daglig seks Postbude ud fra Posthuset i Egtved.

Søren P. Sørensen,
Bakkebo, Egtved.

Gamle Beretninger fra Haastrup.

Nu afdøde Læge Hartvigsen i Haastrup har meddelt mig følgende: Paa den Gaard i Haastrup, der nu kal-

¹⁾ Der blev senere købt en Ejendom ved Egtved Skov, hvor der blev indrettet Fattighuset i Egtved By blev saa nedlagt som saadant.